

שנאמר: „מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסכות בבוא כל ישראל לראות וגר הקהל את העם האנשים והנשים והסף וגרן אשר בשערך”.

מלשון מצות „הקהל” שבתורה היא נראית כהוראה לשעתה, כתפקיד שהטיל משה רבנו לפני מותו על יהושע משרתו הנאמן שנועד למלא את מקומו (כפי שאפשר להניח לפי הפסוק שבא לפני „ויצו משה אותם” — „ויקרא משה ליהושע...” וגם לפי לשון הציווי ביחיד: „הקהל”, „תקרא”). אכן הנוסח הזה השאיר מקום לבירורים נוספים וגם לספקות מסויימים בכמה נתונים וצדדים — ההולכים ונמשכים מימי חכמי התלמוד עד אחרוני הפוסקים והמשיבים.

בקשר לקיומה של מצוה זו בימינו, נכון הוא לרכז את הבעיות היסודיות של מצות „הקהל” מסביב לחמשה עניינים המהווים מסגרת כללית לדיון בנושא זה, והם: (א) הזמן, (ב) המקום, (ג) המשתתפים, (ד) התוכן והסדר, (ה) הקורא. בהבהרת השאלות הללו תלויה עמדתנו הן כלפי עצם קיום המצוה הזאת בימינו והן בנוגע לסידורה ותכניה.

א. הזמן

מצות הקהל תלויה בשנת השמיטה, ככתוב: „מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה”. האם תלויה בשמיטה היא רק תלות שבלוח, היינו לקביעת השנה והיא מחייבת אפילו אם לא נתקיימה שנת השמיטה כהלכה?

התורה מגדירה את הזמן: „במועד שנת השמיטה בחג הסכות” ואינה קובעת יום מסויים, אך מההמשך „בבוא כל ישראל”, שהיא הגדרה נוספת, אנו למדים שזה צריך להיות בהתחלת החג. לפי דעת רש”י צריך היה להתקיים מעמד „הקהל” תיכף ביום הראשון של החג אלא שנדחה ליום ב. ולפי דעת הרמב”ם חלה מלכתחילה המצוה ביום השני כמה שכתב בספר המצוות (מצוה ט”ז): „שציונו להקהיל את העם ביום השני של סכות במוצאי שמיטה”. אם אי־אפשר היה לקיים את המעמד בתחילת החג, כגון אם חלה שבת ביום א’ של חול המועד דחו את מועדו ליום מאוחר יותר: „זמן עצי כהנים... והקהל מאחרין ולא מקדימין” (משנת מגילה פ”א מ”ג), ואפשר היה לדחות ולאחר את מועד קיום המצוה לכל שבעת ימי החג, ואף יש אומרים שאפשר לדחותו אפילו לשמיני עצרת אעפ”י שהוא רגל בפני עצמו.

ב. המקום

התורה אינה קובעת מקום ל„הקהל”. המלים „בבוא כל ישראל” מורות שהכוונה למקום של עליה לרגל, וכך מנסח הרמב”ם: מצות עשה להקהיל כל ישראל... בעלותם לרגל. לפי המשנה והרמב”ם התקלו בהר־הבית, והמלך קרא בעזרת־נשים ששם הכינו לו בימה גדולה של עץ, ולפי דעת ראב”י היתה הקריאה בהר הבית (תוספתא). ההלכה אינה מתנה את מצות קיום „הקהל” בהר־הבית, ויש דעות שיכולים לקיימה בכל ירושלים. לדעת אלו הרי נקבע הר־הבית ל„הקהל” רק משום כבוד הקהל ובית ה’ או בגלל הספר שבו היה קורא, שהוא הספר של העזרה, ולא רצו לטלטלו החוצה.

ג. המשתתפים

מצות הקהל ערכה בריכוז הכללי של אוכלוסיית ישראל שהיוותה התקהלות רבת גוונים של כל חלקי העם ושבתיו. לפי ההלכה חלה חובת ההשתתפות על כל הציבור ללא יוצא מהכלל, אנשים, נשים וטף, חכמים ועמי-הארץ. יתר על כן היא חלה אפילו על זרים הגרים במדינה: «וגרך אשר בשעריך» — ויצויין שאף הנשים שבדרך-כלל פטורות הן ממצות עשה שהזמן גרמא, נתחייבו במצוה זו.

ישנן דעות שהחובה מן התורה חלה רק על אלה שמחוייבים בעליה לרגל ודוקא אלה שיש להם קרקע¹. גם בגיל של הטף הטעון הבאה ישנן דעות שונות. דעה אחת מחייבת כל גיל שהוא לרבות יונקים ממש, ודעה אחרת מגבילה אותו לגיל של חינוך (אין הטף יונקי שדים — רמב"ן). האדר"ת (שם) העלה בקשר ליונקים כמה בעיות של סידורים טכניים.

אעפ"י שהמעמד של «הקהל» הוא מעמד הנועד ללימוד התורה ולהחדרתה בעם, כפי שמציין הרמב"ם: «מצות עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותם במצוות ומחזקות ידיהם בדת האמת... אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתירה...» והרי כאן חובה אישית בדומה להגדה של פסח ש«אפילו כולנו חכמים... יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים».

ד. התוכן והסדר

התוכן העיקרי של «הקהל» הוא בקריאה מתוך משנה תורה. קריאת התורה ב«הקהל» היא הראשונה והיחידה המחוייבת מן התורה.

בשעת הקריאה עמד העם על רגליו וההורים נשאו את ילדיהם על כתפיהם, אולם הקורא יכול היה אף לשבת. והחכמים שיבחו את אגריפס המלך שקרא דוקא בעמידה. קריאת המלך היתה מלווה בפתגמי חכמה ותוכחה ובדרשות שנאספו ע"י המלך (דרשות היו נדרשות בה — תוספתא), ומלבד זאת היו מוסיפים לקריאה תפילות מיוחדות: ברכה אחת לפנייה, מלבד ברכת שהחינו ושמונה ברכות לאחריה (משנת סוטה שם וביתר פירוט ברמב"ם שם). גם הקריאה וגם הברכות היו נאמרות בלשון הקודש דוקא.

המעמד של «הקהל» התכנס לקול החצוצרות והתקיעות של הכהנים שעברו ברחובות ירושלים ותקעו בכל הפינות וליד הצטלבות הדרכים (כל כהן שאין בידו חצוצרת אומרים: דומה זה שאין כהן הוא — תוספתא) — אך יש להניח כי באמצעים אלה השתמשו בנוגע לירושלים העיר, אך במקומות אחרים קדמו לזה הכרזות והודעות להכין את העם לקראת ה«מעמד» עוד לפני החג.

הקריאה היתה מתוך ספר התורה שבעזרה כדי לחלק כבוד לספר הזה ולהשתמש בו בקריאה חגיגית זו או משום «תקרא התורה הזאת» כלומר זו שנמסרה להכהנים.²

(1) יש בכך משום החשבת ההתאזרחות והתתערות באדמת המולדת.

(2) בתשובת הרש"ד כהנא מבואר שאולי המעט שהשתמשו בספר-התורה הוא מפני שאין אנו בקיאים בחסרות ויתרות (קידושין ל') לכן הקפידו לקרות בספר שבעזרה («ספר הקהל» דף פ.).

ה. הקורא

בהסתמך על כך שמשנה רבנו אמר ליהושע "תקרא את התורה", למדו חכמים שהקורא בתורה צריך להיות האדם הנעלה ביותר בעם, היינו המלך. ישנה דעה האומרת שחובת הקריאה חלה על המלך ודווקא עליו בלבד, מפני שהמצוה תלויה בו (אם המלך לא רצה לקרוא בטל עשה זו — ס' החינוך). וישנה דעה האומרת שהחובה היא על כולם, אלא בשעה שיש מלך צריכים לכבוד התורה ומטעמי נימוס מדיני לכבד את המלך בקריאה שתהא יראתו עלינו, אבל בשעה שאין מלך או שהמלך אינו רוצה או אינו יכול — מטילים את התפקיד הזה על איש מכובד אחר.

•

ועתה נוסיף לדון בעוד נושא נוסף, הוא עניין המגמה, כדי להבין ולהעמיק חקר ולהסיק ממנו גם מסקנות מעשיות לקיום זכר המצוה הזאת בזמננו ובמצבנו.

המגמה

המעמד של "הקהל", הנהירה המוגברת של אנשים, נשים וטף אל העזרה, כינוסם בנוכחות המלך וראשי-העם שימש גורם חברתי עצום שאיחד את הציבור, השבטים ובתי-האב השונים לעם אחד, כפי שהודגש בפסוק: "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" (דברים לג, ה) — המלך או הנשיא שלקח את הספר שעבר מיד ליד וקרא בפני העם (כעין גאום-כתר), הועלה על ידי כך לסמל המשתף את כל העם.

המעמד של הקהל היה באפיו וצורתו מעמד דומה לקבלת התורה בהר סיני, ושימש מעין זכר לה ומעין כריתת ברית. מגמתו היתה להורות את עיקרי המצוות בפני רבבות המתקהלים וליצור איררה רוחנית מתאימה להשפעה רוחנית כבירה. המעמד היה לפי מתכונתו רב-רושם ועורר חוויות אדירות שהכשירו את הלבבות לקבלת התורה. המשמעות הלימודית והחינוכית ברורה כשלעצמה ומודגשת ביותר גם בתורה גם בחז"ל וגם במפרשי טעמי המצוות הקדמונים (רמב"ם, רמב"ן, החינוך ועוד).

את הערך המיוחד של יצירת החוויה אנו רואים בעליל מדרך מסירת הספר: "חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת וראש הכנסת נותנה לסגן והסגן נותנה לכהן הגדול וכהן הגדול וכהן הגדול נותנה למלך והמלך עומד ומקבל". המשמעות החווייתית מתבלטת בלי-ספק גם בחובה להביא את הטף "כדי ליתן שכר למביאי-הם", בעליית הגרים והאנשים שאינם מבינים את השפה ואלה שעמדו מרחוק ולא יכלו לשמוע דבר.

אפייני מבחינה זו הוא הנימוק שמביא הרמב"ם (שם) להסברת הלכות שונות של "הקהל":

וגרים שאינן מכירים חייבים להכין לבם ולהקשיב אונם לשמוע באימה ויראה ברעה כיום שנתנה בו בסיני.

אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה, חייבין לשמוע בכוחה גדולה יתירה. ומי שאינו יכול לשמוע מכיון לבו לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת, ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל. ומצוה היא אף לשמוע בלבד אפילו אם אין מבינים מה ששמעו (האדר"ת).

בדברים אלה מתגלית בהבלטה הנטיה לתת למעמד "הקהל" מעין הראיה של מתנתורה וכריתת ברית. לעורר חוויות של אימה וגילה, של יראת שמים ואהבת התורה, וברוח זה מסביר את מצות "הקהל" גם בעל ס' החינוך: "לשמוע דברי התורה שהוא כל עיקרנו והודנו... ויכניסו הכל בלבם חשקה ועם החשק בה ילמדו לדעת את השי"ת".

מלבד הטעמים הללו, הנושאים אופי חינוכי-לימודי, היתה ל"הקהל" גם משמעות מדינית: לקשר את העם, המלך והתורה זה לזה. כי ב"הקהל" מופיע המלך בעזרה, שהוא סמל השלטון המדיני, ולא הכהן הגדול המופיע כרגיל בעבודות המקדש החשובות, והוא נעשה לפי ביטויו החריף של הרמב"ם לשליחו של האל. על ידי כך נהפך המעמד של "הקהל" למעמד מדיני בתוכנו. גם מעמדים דומים בתולדות עמנו נחשבו מעין כריתת אמנה בין העם ואלקים, כמעמד של קבלת התורה; כן בימי יאשיהו המלך (מלכים ב, כג) ובימי עזרא הסופר (נחמיה ח), שחז"ל דימו אותם למעמדים של "הקהל".

במשמעות החינוכית של "הקהל" יש לראות את הקשר שבינו ובין שנת השמיטה ולהסביר למה נערך דווקא בסוף השנה השביעית. מעמד כזה של הראיה רוחנית צריך להיות חגיגי במידה יתירה, ודורש הכשרה נפשית והכנה רוחנית רבה. אי אפשר לו להיעשות בתוך ימי טרדה ועבודה. שנת השמיטה שהיתה שבת השנים ושבה הקדיש הציבור את זמנו החופשי למקרא קודש והשתלמות רוחנית, נעשתה כעין שנת הכנה למעמד החשוב והכשירה את הלבבות והמוחין. על הקשר הזה עומד הראב"ע. וכן משמש המעמד הזה פתיחת המחזור החדש של שש שנות העבודה. מעין סיום ופתיחה יחדיו למחזורי "שבועות של שנים".

וכתב הנצי"ב (העמק דבר): בחרו ל"הקהל" את מוצאי שביעית שלא היה לפניו קציר ואסיף ולא את התחלתה, שהגרנות היו מלאים בר.

תיאורי הקהל

קשה לקבוע בדיוק את מראה "הקהל" בחיים ומתי סודרו מעמדים חגיגיים אלה. אין לנו מקורות בכתובים שיתארום תיאור מלא. נמצאים רק מקצת תיאורים של מעמדים הדומים למעמדי "הקהל" ושחז"ל השוו אותם לשם בירור הלכות למעשה "הקהל" — ומהם למדו כמה דינים (תוספתא — סוטה), אעפ"י שהתקיימו במועד אחר ובקשר למאורע מסוים ולא דווקא בסוכות מקץ שנת השמיטה. המעמד של יאשיהו נערך לאחר שמצאו את ספר התורה שהבליט את התוכחה (מלכים ב' כג, א) וייתכן שהיה הספר מונח כן מ"הקהל" שעבר, שהרי לפי דעה אחת מסתיימת קריאת "הקהל" בתוכחה. דומה לו גם המעמד בימי עזרא הסופר (נחמיה ח).

בתלמוד מסופר בפרטות על מעמד "הקהל" שהתקיים בימי אגריפס המלך, שבניגוד לכל המלכים שקראו כשהם יושבים — "אגריפס המלך עמד וקיבל את הספר וקרא עומד ושבחוהו חכמים, וכשהגיע לפסוק, לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא' זלגו עיניו דמעות, אמרו לו: אל תתירא אגריפס, אחינו אתה, אחינו אתה".

ברור שמעמד "הקהל" היה נשגב ועצום והשאייר רושם כביר על המשתתפים בו ואת עקבות השפעתו אפשר אולי למצוא גם בחיינו שהם מתבטאים במנהגים גנזוים ורקומים בתוך מעשים שלכאורה אין להם שום קשר עם "הקהל". ייתכן שרשמי "הקהל", שחדרו באופנים שונים לחיי העם, נשארו בו אפילו לאחר שהמעמד עצמו נתבטל.

בחג של שמחת תורה שבו אנו מסיימים את קריאת ספר דברים ("משנה תורה") עורכים הקפות עם ספרי התורה ושמחים בשמחת תורה. לחגיגת החג הזאת אין מקור ברור ואין לו יסוד מספיק במסורת הקדומה ביותר. העוסקים בטעמי המנהגים מבארים את מעשי החג הזה, שבו מסיימים את הקריאה בספר דברים ומתחילים בספר בראשית, מעין סיום ופתיחה לקריאה בתורה. אך יש לשאול, מדוע זה מסיימים דוקא ביום זה (ב' דשמיני עצרת) את הקריאה בתורה? — אם רצו לקבוע מחזור שנתי לקריאה, היה ההגיון מחייב לקשר את הסיום וההתחלה עם תחילת השנה וסופה ולא עם חג הסוכות. זאת ועוד: מחזור הקריאה של התורה כסדרה אינו קשור כלל לחגים, שהרי בהם יש קריאות מיוחדות, ואף בסוכות גופו ובשמיני עצרת ישנן קריאות מיוחדות בעניין החג ללא כל קשר עם הסיום וההתחלה.

את המקור לשמחת-תורה בחג יש אולי למצוא במעמד של "הקהל", שהתקיים תמיד בחג הסוכות ושוב סיימו ספר דברים.

את הרעיון הזה ביטא אברבנאל: "מכאן נשאר המנהג בימינו שביום שמיני חג העצרת האחרון נקרא, שמחת תורה, שבו אנו משלימים את התורה, עומד הגדול שבקהל ומסיים אותה והוא בעצמו קורא בלי מתורגמן פרשת, וזאת הברכה' לדמיון מעשה המלך בזמן ההוא".

הוכחות להשערה זו אפשר גם למצוא במנהגים השונים של שמחת תורה כגון: בכינוי "חתן-תורה" המזכיר את המלך על יסוד המקובל: חתן דומה למלך; ובהבאת הילדים, גדולים וקטנים, לבית-הכנסת עם דגלים ושירה. אצל עדות המזרח נוהגים להביא אפילו את התינוקות על הכתפיים "כדי להביא שכר למביאייהם" (ויש לציין גם את חוסר הקפידה בנוגע לכניסת נשים לביהכ"ס בשעת ההקפות, שמשלים את התמונה של אנשים נשים וטף).

זכר ל"הקהל" יש לראות גם בספר קהלת שלפי דברי המדרש נאמרו דבריו ב"הקהל" ואנחנו קוראים אותו בחג הסוכות. הקשר עם "הקהל" יסביר לנו יפה למה בחרו את חג הסוכות לקריאתו. על זה עמד כבר ספר המנהיג שכתב, שקורין קהלת בשמיני עצרת שכן שלמה ע"ה אמרו בפרשת "הקהל" בחול המועד סוכות (הלכות חג סימן נ"ז), רעיון זה נזכר גם בספר מנורת המאור (סימן קנ"ג).

ההנחה שספר קהלת נאמר ב"הקהל" על ידי המלך תתן לנו גם תמונה על

אופיין של הדרשות בעת המעמד, שהכילו בעיקר פתגמי חכמה ומוסר ורעיונות מעמיקים על החיים וערכם. השערה זו תסביר לנו גם את המבוא לקהלת: "דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים", כי המלך שהיה מיופה לקרוא בעזרה במעמד של "הקהל" היה דווקא המלך בירושלים מבית דוד ולא המלך שהיה בישראל (עשרת השבטים).

יתכן שהמנהג לערוך תיקון בליל הושענא רבה קשור גם הוא בקריאה המיוחדת של "הקהל" כשריד לנוהג מקודש של ליל משמר, בדומה לתיקון שבועות בליל מתן-תורה כזכר למעמד הר סיני. אף יש מקומות שנהגו לקרא ס' דברים בליל הושענא רבה מתוך ספר תורה ממש.

אף הפסוק "ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", המשמש חרוז חוזר בשמחת תורה, יכול להתפרש יפה בקשר ל"הקהל".

"הקהל" אחר החורבן

עם חורבן הבית בטלה למעשה מצות "הקהל", שאין מצוה זו נוהגת אלא בזמן שישראל יושבים על אדמתם (חינוך תרי"ב), וביחוד מתוך שמצוה זו קשורה בהבאת קרבן ראיה, קריאת המלך ועלייה-לרגל.

בגולה לא העלו אף זכר ל"הקהל" והמצוה כאילו נתבטלה יחד עם כל שאר המצוות התלויות בארץ, ונשמרה בלי כוונה ובלא-יודעים באותם השרידים שנשתיירו הימנה, שהזכרונם למעלה.

העובדא שלא נעשה זכר ברור ומכוון למצוה זו עוררה תמהון. האדר"ת שואל: במה נגרעת מצות "הקהל" שלא נעשה לה שם ושאירת? והוא מסביר את הדבר בדרך הלכתית. אף ייתכן שהסיבות היו מציאותיות ומטעמי זהירות. הרב הראשי לישראל הגרי"א הרצוג במאמר שפירסם בקובץ "הקהל", מעלה את ההשערה שנמנעו לעשות זכר ל"הקהל", כי הוא קשור עם מלוכה ומלך וחששו להלשנות, שלא יאמרו שמזולזלין במלכי המדינה. מאותו הטעם נמנעו לעשות "הקהל" גם בימי הרומאים אף לאחר שהותר ליהודים ליכנס לירושלים (עיין בתשובת הגרי"א הרצוג, קובץ הקהל דף ע).

כזכר ל"הקהל" יש לראות מנהג שנתקבל בימי הגאון ר' שמואל סלנט, רבה של ירושלים, לאסוף את תלמידי כל בתי התלמוד-תורה שבירושלים ביום הראשון של חול המועד סוכות אל הכותל המערבי ולקרוא שם לפנייהם פרשיות התורה שהיה המלך קורא במעמד של "הקהל".

ההתעוררות הראשונה למצות "הקהל" באה ע"י רבה של ירושלים האדר"ת, שהוציא שתי חוברות בעילום-שם, אחת בשם "זכר למקדש" והשניה בשם "דבר בעתו", ובהן הסביר את הערכים וההלכות של "הקהל", וקרא לחדש את המצוה של "הקהל" ולעניין בה את הציבור. ספרו נתפרסם בפעם השניה בשנת השמיטה תש"ה ע"י המרכז לתרבות של הפועל המזרחי, שהעלה מחדש את הרעיון של "הקהל" וסדר עלייה לרגל מוקדשת ל"הקהל" לפי תכנית שהרבנים הראשיים לישראל הסכימו עליה. המונים עלו אז לירושלים למעמד המיוחד שהתקיים בבית-

הכנסת "ישורון", בהשתתפות הרבנים הראשיים לישראל וראשי הציבור. בעת המעמד אמרו בציבור פרקי הלל, קראו פסוקים מן התורה והלכו בתהלוכה המונית לכותל המערבי. שם קראו את הפרשיות שהמלך היה קורא — לפי התכנית קראו מתוך חומש, אולם נמצאו קבוצות שקראו מספר תורה, ולא מיחו בהם. המעמד היה רב־רושם.

לפני המעמד עצמו ערך המרכז לתרבות של הפועל המזרחי בירור הלכתי בין גדולי הרבנים, ופירסם את הדברים בקובץ מיוחד בשם "הקהל". הרבנים דנים בשאלת "הקהל" הלכה למעשה, אם ישנה בימינו חובה לקיימה ואם יש צורך לעשות לה זכר ובאיזה אופן. את החומר שאסף העביר המרכז של הפועל־המזרחי לרבנים הראשיים לקבל פסק הלכה. החלטת הרבנים הראשיים היתה חיובית. אחרי בירור קבעו שיש צורך בזמננו לקבוע מעמד לזכר "הקהל", לעשות לו סימן ולהחזיר עטרה ליושנה. הרבנים הדגישו את הביטוי זכר ל"הקהל" כדי שהציבור לא יטעה לחשוב, שאנו עורכים את המעמד של "הקהל" המקורי, הואיל ולפי ההלכה חסרים עוד הרבה תנאים ונתונים ל"הקהל" מסודר כהלכתו, כגון: מלך, עזרה וכו'. לסידור המעמד קמו עוררים ונמצאו רבנים שהתנגדו לחידוש הזכר לא מטעמים הלכתיים אלא בגלל עצם החידוש, רק מפני שלא עשו זאת אבותינו עד עכשיו ו"לא איכשר דרא", אולם הציבור בכללו ראה את מעשה הזכר כדבר "שאבותיו הניחו לו מקום להתגדר בו". הדור רואה את עצמו מוכשר למעמד של זכר "הקהל".

עם חידוש המדינה ושיחזור ירושלים והר ציון קיבל עליו המשרד לדתות את הטיפול ב"זכר הקהל", וברצונו לתת לו אופי כלל־ישראלי ומגמה חינוכית מתאימה לתקופה ולצרכיה.

משרד הדתות העביר את הטיפול ב"הקהל" דרך הכנסת בעת הדיון על התקציב, ואושר למטרה זו סכום כסף מסויים. אמנם הסכום כשלעצמו מצער הוא לגבי התכניות והמטרות, אולם ערכו גדול כסמל: על ידי קביעת תקציב נקבע "הקהל" כפעולה מדינית כללית הנערכת בשם העם ולמענו. במידת מה יש בהחלטה זו מעין סמל מעשי לקבלת עול מלכות שמים והתקשרות כל העם כולו עם התורה על ידי המדינה ומוסדותיה העליונים.

תכניות "זכר הקהל"

לפי ההצעה שנתקבלה תימשכנה התכניות עשרה ימים. המעמד העיקרי יתקיים ביום השני דחומ"ס המוקדש כולו למטרה זו — ל"זכר הקהל". בעצם צריך היה לקבוע את יום "הקהל" ליום א' של חוה"מ"ס, אולם הוא נדחה ליום ב', כדי לאפשר ליהודי התפוצות העושים יום טוב שני של גלות להשתתף בו. במשך הלילה יתקיימו מפגני קבלת פנים בכניסה לעיר הקודש כדרך שנהגו אבותינו לגבי העולים לרגל. רבני העיר, ראשיה, נציגי המשרדים, מארגני המעמד ואנשי הר־ציון לבושי שרד יקבלו את העולים בברכה המסרתית, בשירה ובזמרה, בפרקי הלל ובמזמורי שיר המעלות.

המעמד ייפתח באמצע העיר, במקום שיכיל את רבבות האנשים, ועל ידי כך תורגש קדושתה של העיר כולה אף-על-פי שהיא מחוץ לחומה העתיקה. המעמד הזה יתקיים בעמידה בדומה למעמד של "הקהל" בימי הבית שהתקיים בעזרה בה לא היתה ישיבה אלא למלכי בית דוד בלבד.

מעמד הפתיחה יסתיים בהכרזת "שמע ישראל", שיש בה עיקר מלכות שמים, כי גם מעמד "הקהל" שימש כעין קבלת תורה. משמעות זו הודגשה במעמד שבימי עזרא ונחמיה והיא מותאמת גם לדורנו. נראה במעמדנו כריתת אמנה מחודשת ונתן לו אופי משיחי, "אתחלתא דגאולה" לתהליך של יעוד וגאולה. ההכרזה של שמע ישראל היא הביטוי החזק והנאמן לכך.

המעמד העיקרי

"הקהל" עצמו התקיים בעזרה והזכר לו צריך להיות בקרבת מקום. מפני חטאינו אין אנחנו יכולים לקבוע את הזכר אף ליד הכותל המערבי במקום שהתקיים לפני שבע שנים. משום כך יתקיים המעמד בהר ציון המשמש פרוודור להר הבית ונשקף אליו. ליד ההר, כשהציבור יעמד למרגלותיו, יעמדו הכהנים על ראש ההר ויברכו בנשיאת כפים את העם וישימו עליהם את הברכה המסורתית "יברכך ה' מציון". בהר גופו יקראו פרסי הלל ויערכו תפילה לשלום המדינה והעם ולשלום העולם.

התפילות תיערכנה ליד קבר דויד ויוזמנו אליהם נציגי המדינות והארצות השונות.

כלפי העם והתפוצות

המעמד של "הקהל" פונה לשני כיוונים חינוכיים שהשעה צריכה להם: כלפי פנים וכלפי חוץ. כלפי פנים עליו לקשר את הדור ואת יצירתו לתורה, בהתאם לשרש המצוה הזאת, לאחד את כל בית ישראל מסביב לדגל התורה ולחבב את התורה על העם. הכיוון הזה יודגש ויובלט בפרטים רבים בהתאם למגמות היסודיות של "הקהל" כפי שבאו לידי ביטוי בדברי הקדמונים ומתוך התחשבות בצרכי הזמן. לדוגמא: לשם חיבוב לימוד התורה וערכי היהדות ולעידוד היצירה בשטחי היהדות ינוצל המעמד של "זכר הקהל" למועד של הענקת פרסים לבעלי כשרונות, יוצרים וסופרים. משרד הדתות יזום להעניק שני "פרסי הקהל" — האחד ליצירה תורנית והשני לשירה דתית. הפרסים האלה יינתנו פעם לשבע שנים במעמד של "הקהל". ייתכן שההענקת הראשונה תהיה במידת מה מקרית, כי לא כל הסופרים והיוצרים יודעים כבר עליה, אולם בהמשך הזמן תיהפך למנהג מתמיד, נוצר ערכי חינוך ורוח חשובים, והוא עלול להתפשט בכל הארצות ולחדור לחיי הקהילות ולמרכזי הנוער, לבתי הספר ולחוגי הסופרים כיום המוקדש להענקת פרסים לראויים לכך.

ישנה גם נטייה להכניס למסגרת "הקהל" את המחזור של לימוד הדף היומי ואת לימוד המשנה היומית. בעת הדיונים שיתקיימו במעמד "הקהל" תתקבלנה אולי החלטות ברורות בעניין זה.

